

Årsmelding 2021

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)

1. SAMMENDRAG

Hovedoppgaven til NESH i 2021 var å ferdigstille en ny versjon av [Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora](#), som ble lansert 16. desember. Det ble en omfattende revisjon, etter mange høringsinnspill, med flere viktige presiseringer og nye momenter.

Akademisk frihet har vært et sentralt tema for NESH i 2021. Flere henvendelser kommer fra forskere som opplever press, både utenfra og innenfra institusjonene. Andre henvendelser stiller spørsmål ved forskningens integritet, spesielt i prosjekter hvor ulike former for styring, samarbeid og medvirkning reiser spørsmål om uavhengighet, troverdighet og tillit.

2. OM KOMITEEN

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunnsmål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for granskning av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NESH er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NESHs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Komiteen består av [13 medlemmer og to varamedlemmer](#), herunder to lekmedlemmer. Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningsperiode går over fire år, og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2021 hadde NESH åtte komitémøter: I tillegg til fem ordinære møter (4. februar, 19. mars, 27. mai, 23. september og 2. desember), har komiteen hatt tre arbeidsmøter som utelukkende handlet om retningslinjene (18. februar, 30. april og 11. mai). I tillegg har arbeidsgruppa for revisjon av retningslinjene (bestående av leder, nestleder og sekretariatsleder) hatt løpende møter gjennom hele året.

NESHs nye [Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora](#) ble lansert 16. desember 2021. I denne utgaven har NESH valgt å tydeliggjøre de grunnleggende forskningsetiske normene i en ny innledning. Formålet er å fremheve NESHs retningslinjer som en selvstendig kilde til forskningsetiske refleksjon og kontinuerlig diskusjon i forskerfellesskapet. Videre er skillet mellom etikk og juss presisert for å tydeliggjøre grenseflatene mot henholdsvis gransking av vitenskapelig uredelighet og krav om rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger. Konkret kommer det til uttrykk i et klart skille mellom juridisk og etisk samtykke. NESH har også presisert hvordan forskning i økende grad er under press, og hvordan ulike aktører som oppdragsgivere, finansører og samarbeidspartnere har medansvar for å ivareta forskningsetikken. Retningslinjene skal bidra til å sikre fri og uavhengig forskning og vitenskapens grunnleggende verdier.

I 2021 har NESH utarbeidet flere uttalelser basert på konkrete henvendelser, blant annet om passivt samtykke ([2021/121](#)) og institusjoners ansvar for forskningsetikk ([2021/46](#), [2021/99](#)). Arbeidet med institusjonenes ansvar har berørt spørsmål om akademisk frihet, men også løftet spørsmålet om klarhet og sammenblanding mellom juss og etikk.

Ett medlem fra NESH har deltatt i arbeidet med å utarbeide ny strategi for FEK for 2021–2024.

Leder i NESH bidro med innspill til Ekspertutvalget for akademisk ytringsfrihet høsten 2021.

NESH har også gitt innspill til FEKs høringsinnspill, blant annet om akademisk ytringsfrihet.

Sekretariatsleder deltok i avviklingen av [ENRIO-kongressen](#) i Finland 27.-29. september 2021.

Ellers har sekretariatsleder i NESH fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål, samt bistått en rekke institusjoner med opplæring og undervisning innenfor NESH område.

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2021

Ved siden av det omfattende arbeidet med retningslinjene, har spørsmål om akademisk frihet og institusjonenes ansvar vært sentralt i arbeidet til NESH i 2021.

I en sak fra forskere ved NLA Høgskolen drøftet NESH etiske aspekter knyttet til diskriminering ved ansettelser ([2021/46](#)). Saken var prinsipiell og kontroversiell, og den ble omtalt i flere medier, blant annet i Vårt Land (16.03), Khrono (16.03), Bergensavisen (19.03) og Dagen (25.03).

I en annen sak fra Høgskolen i Østfold ([2021/99](#)) drøftet NESH hvordan klar organisering av arbeidet med henholdsvis forskningsetikk og personvernlovgivning skapte utfordringer i et studentprosjekt. Det har bidratt til en konstruktiv dialog på nasjonalt nivå mellom FEK, NSD/SIKT OG UHR.

3.3 ARRANGEMENTER

NESH har også bidratt i planlegging og gjennomføring av felles arrangementer i FEK, som Årskonferansen, Samarbeidsutvalget, Forskningsetisk forum og åpent møte om personvern og forskningsetikk.

3.4 PRODUKTER

[Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora](#), femte utgave.

3.5. INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

Sekretariatsleder har bidratt med opplæring, undervisning og formidling knyttet til NESH og forskningsetikk på følgende arenaer:

22.01.2021	OsloMet – Storbyuniversitetet
28.01.2021	Høyskolen Kristiania
02.02.2021	Senter for teknologi, innovasjon og kultur, SV, UiO
04.03.2021	Psykologi, UiO
10.03.2021	Kriminalomsorgen (KROM)
22.03.2021	HF-fakultetet, PhD, UiO
23.03.2021	ISP, UV-fakultetet, UiO
13.04.2021	Universitetet i Tromsø
14.04.2021	Utdanningsforbundet
03.05.2021	Høyskolen Kristiania
05.06.2021	Senter for profesjonsstudier, OsloMet
06.09.2021	Musikkhøgskolen
20.09.2021	OsloMet – Storbyuniversitetet
28.09.2021	ENRIO 2021 Congress on Research Integrity
14.10.2021	UV-fakultetet, PhD, UiO
15.10.2021	SV-fakultetet, PhD, UiO
15.10.2021	ILN, HF, UiO
20.10.2021	Forskningsavdelingen, NAV
21.10.2021	PRIO
26.10.2021	ENTIRE – The Embassy of Good Science
26.10.2021	Nettverk for velferdsforskning
27.10.2021	Universitetet i Sørøst-Norge, USN
05.11.2021	Åpent møte FEK/NSD, Bergen
26.11.2021	FEK lederforum, Akademisk frihet
30.11.2021	NOS-HS, Helsinki
01.12.2021	Forskerforbundet
06.12.2021	Ansgar kristne høgskole
13.12.2021	Utdanningsforbundet